

NURETTİN TOPÇU

HAYATI

Nurettin Topçu, 1909–1975 yılları arasında yaşamıştır. Çocukluğu, imparatorluğun son yıllarının sıkıntıları arasında geçmiş, Cumhuriyet döneminin ilk etkilerini hissetmiş, altı yıl boyunca Fransa’da bulunmasından dolayı batıyı tanımış, Fransa dönüşü tek parti döneminin ve 1950’li yıllarla birlikte de Demokrat Parti ve devamı olan siyasî anlayışın uygulamaları karşısında da düşünsel bir tavır takınmıştır. O, hem geleneksel değerleri hem de batılı değerleri tanıyan birisidir. Erzurum’lu bir ailenin çocuğu olması, çocukluğunun İstanbul’da geçmesi, Osmanlı İmparatorluğu’nun eğitim kurumu olan Valide Sultan Mektebi’nde öğrenime başlaması O’nun geleneksel değerleri; Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi, Vefa İdadisi, İstanbul Lisesi ve Fransa’daki altı yıllık öğrenimi de batılı değerleri tanımasını sağlamıştır.

Nurettin Topçu Fransa’da 1928–1934 yılları arasında bulunmuştur. Bu süre içerisinde, iki yıl, Bordeaux Lisesi’nde lise tamamlama, daha sonra da Sorbonne’da lisans eğitimi ve doktora çalışması yapmıştır. Altı yıllık bir süreye, bütün çalışmalarını sığdırmış olması, O’nun çalışma temposunun çok yüksek olduğunu gösterir. Sorbonne’da felsefe alanında doktora yapan ilk Türk öğrencisi olan Nurettin Topçu’nun doktora çalışması, İsyah Ahlâkı adıyla dilimize çevrilmiş olan Conformisme et Révolte’dur. O, Sorbonne’da öğrencilik yaptığı sırada felsefe derslerinin yanında ahlâk, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi ve estetik gibi dersler almıştır. Louis Massignon ve hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel ile tanışması, Topçu’nun fikirlerinin olgunlaşması açısından önemli olaylardır. Çünkü Topçu, hareket felsefesinin etkisinde kalmış, bu felsefenin kavramlarını ve metodunu kullanarak kendi ahlâk sorunlarımıza kendi kültürümüz açısından bakmıştır. Hatta 1939 yılında çıkarmaya başladığı ve bir ekolün oluşmasını sağlayan Hareket adlı dergi, hareket felsefesinden mülhemdir.

Topçu, 1934’de Türkiye’ye döndükten sonra Galatasaray Lisesi’nde felsefe öğretmenliğine başlamıştır. 1974 yılında emekli oluncaya kadar çeşitli liselerde felsefe öğretmenliği yapan Topçu, Sezginin Değeri adlı çalışmasıyla doçent ünvanı

almasına ve İstanbul Üniversitesi'nde iki yıl eylemsiz doçent olarak çalışmasına rağmen kendisine üniversitede kadro verilmemiştir. Topçu'nun eğitim-öğretime katkısı sadece felsefe öğretmenliği yapmakla kalmamış, felsefe, sosyoloji, psikoloji, mantık ve ahlâk dersleri için ders kitapları da yazmıştır.

Nurettin Topçu, bütün hayatı boyunca eğitimden ekonomiye, siyasetten ahlâka kadar her konuda pek çok eser vermiş, Anadolu insanının trajedisini Taşralı adlı eserindeki hikâyelerine konu almış ve ancak ölümünden yıllar sonra 1999'da yayınlanmış olan bir roman yazmıştır. Reha adını taşıyan romanın ilk bölümü 17 yaşındayken 1926'da yazılmış, ikinci bölümü de Fransa dönüşünden hemen sonra tamamlanmıştır. Bu roman, Topçu'nun Fransa'ya gitmeden önce de, daha genç yaşta mistik bir ruh yapısına ve idealist bir dünya görüşüne sahip olduğunu göstermektedir.

Topçu'nun fikirlerinin merkezinde hareket felsefesi vardır. Tasavvufa, milliyetçiliğe, ahlâka, eğitim ve insan sorununa, ekonomiye dair görüşlerine hareket açısından yaklaşan Topçu, Türk tarihinden Alparslan, Yavuz Sultan Selim, Fatih Sultan Mehmet; tasavvuftan Mevlana, Yunus; yakın tarihimizden Yahya Kemal, Mehmet Akif, Hüseyin Avni; felsefi açıdan da Pascal, Massignon, Maurice Blondel ve Bergson gibi şahsiyetlerden önemli ölçüde etkilenmiştir.

Topçu, bütün bir entelektüel hayatını, Anadolu Türkleri Tarihinden hareketle, döneminin siyasî, ekonomik, ahlâkî, dinî yapısını ve bu yapılardaki değişimleri anlamaya adanmış, kendi açısından da bir takım modeller önermeye çalışmıştır.

BATICILIK-TÜRKÇÜLÜK VE İSLÂMÇILIK KARŞISINDA TOPÇU

Nurettin Topçu, imparatorluğun son yıllarında ortaya çıkan fikir akımları ve Cumhuriyet dönemi milliyetçilik anlayışı karşısında, herhangi bir kutupçuluğa kaçmadan, entelektüel bir zemine dayanmak suretiyle Anadoluçuluk adı verilen bir cereyanın temsilcisi olmuştur. O, Anadolu gerçeğinden bir milliyetçilik ideali ve bu ideale uygun düşecek tarzda da bir sosyalizm anlayışı ortaya koymuştur.

Ona göre batıcılık, batı kültür ve medeniyetini her sahada; edebiyatta, toplumsal hayatta, sanayileşmede, pozitivism ve sosyolojizm gibi fikir akımlarının aynen alınmasında yaşanan bir taklitçilikten başka bir şey değildir. Topçu, batıcılığın

ve batıcılık zihniyetinin batılılaşma çabalarının taklitten öteye gidemeyişinin nedenini kültür ile medeniyetin birbirine karıştırılmasında görür. Ona göre “medeniyet, insanlığın muayyen tarihi devirlerinde bir zümre cemiyetin benimsediği vasıtalarla çalışarak ortaya koyduğu ve yaşattığı teknik eserlerin ve yaşayış şekillerinin bütününe denir. Kültür ise, bir cemiyetin kendi tarihi içinde meydana getirdiği değer hükümlerinin bütünüdür.”¹ Bu tanımlara göre medeniyet, bir grup toplum arasında ortak olduğu halde kültür, bir topluma hastır. Medeniyette maddî unsur ön planda olduğu halde kültür ruhîdir. Kültür, sadece kendini yaratan milletin malı olduğu için de millîdir. Bir milletin kültürünün değer hükümleri de bilim, felsefe, sanat ve din tarafından taşınır. Bunlar aynı zamanda kültürün unsurları olmak bakımından da millîdir. Gerçi din, her kültür ve medeniyeti aşan ve evrensel olan bir tavra sahip olsa da, milletin kuruluşunun en esaslı kaynaklarından birisidir. Kültürleri, aynı ortak kaynaktan beslenen milletler ortak bir medeniyet içerisinde yer alabilirler. Batı medeniyeti, kendi kültürünü kendisi yaratmış, ancak aynı ortak kaynaktan beslenen milletlerin medeniyetidir. Kültürel kaynaklarımız, batılı toplumlarla ortak olmadığı için batılılaşma gayretlerimiz taklitçilikten başka bir şey olamaz. Çünkü kendi kültürünü kendisi yaratamayan ve kültürel beraberliği olmayan bir toplumun aynı kaynaktan beslenen toplumların oluşturduğu medeniyetteki durumu; misafirin ev sahibi karşısındaki durumu gibidir. Bir medeniyetin oluşumuna emeği geçmeyen bir toplum, o medeniyetten olamaz. Bundan dolayı da, Ziya Gökalp’ın “batı medeniyetindenim” sözü bir anlam ifade etmez. Çünkü medeniyet, “ilim gibi, sanat gibi kültür çalışmalarının netice halinde elde ettikleri tatbikatın hayata bahşişi, cemiyete hediyesidir, lütfüdür, ihsanıdır.”² Kültürü bir yana bırakarak, medeniyetten hareket etmek, sonuçtan sebebe gitmektir. Topçu’ya göre yapılacak olan iş, batının değeri takdir edilen metotlarını kullanarak kendi bilim zihniyetimizi oluşturmak, “kendi mazimizin, kendi kaynaklarımızın mahsulü olan kültürü, Garbın ve bütün insanlığın büyük eseri olan metotlarla” yoğurmaktır.³

Topçu, batıcılığı aşağılık duygusuna bağlamakta ve bizimle ruh yakınlığı olan Doğu milletlerinin içinde olacağı bir medeniyete bağlanmayı daha uygun

¹ Nurettin Topçu, Milliyetçiliğimizin Esasları, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1978, s.67

² A.g.e., s. 70

³ A.g.e., s. 72

görmektedir. O, bizdeki batıcılığa karşı olmakla birlikte, batının bilim, felsefe, sanat, din gibi kültürel değerlerini yüceltmektedir. Onun, batı medeniyetinde gördüğü olumsuzluk, maddenin ruha üstün gelmesi, sömürgecilikle beslenen büyük sanayiinin insanı maddeye esir kılmasıdır. Hatta Topçu'ya göre maddeyi yücelten ve tekniğe susamış olan bu medeniyet, daha önceki medeniyetlerin miras olarak bıraktığı ruhî ve ahlâkî temelleri de yıkmıştır.⁴ Batı medeniyetindeki bu olumsuzluklara rağmen Topçu'ya göre, maddecilikle Hıristiyan ruhçuluğu mücadele halindedir.

Batıcılarla paralel görümler öne süren, devletin resmî politikası haline gelmiş olan milliyetçilik ve Gökalp'ın Turancılık fikirlerini eleştiren Topçu, vatan toprağından kaçış olarak nitelendirdiği bir Turancılık anlayışıyla bağdaşmaz. Topçu'ya göre Turancılık fikri, soyu milletle karıştırdığı için daha hareket noktasında çürüktür.⁵ Çünkü Turan milleti diye bir millet yoktur ve Gökalp, toprak birliğini millet yapıcı bir değer olarak görmemiştir. Bundan dolayı da Turancılık, Topçu'ya göre milletimizin temellerinden biri olan Anadolu coğrafyasını inkâr ederek, büyük bir gaflete düşmüş ve neslin gözünü hakikatten hayale çevirmiştir.⁶ Topçu, Gökalp'e ve O'nun Turancılık anlayışına en sert eleştirileri yöneltmek suretiyle Gökalp'i İttihat ve Terakki çetesinin propagandacısı olarak değerlendirmiş, Turancılığı da "ruhçu milliyetçilikten maddeci milliyetçiliğe geçiş yolunda atılan ilk adım olarak" görmüştür.⁷

Cumhuriyet devri milliyetçilik anlayışının kaynağında Gökalp'i gören ve bu devrin siyasî anlayışını temsil eden altı okun teorisyeni olarak yine Gökalp'i kabul eden Topçu, bu dönem milliyetçiliğini de maddeci bir milliyetçilik olarak değerlendirir. Ayrıca altı oklu Türk inkılâbı, geçmişi dikkate almamış, bu dönemde Fransız pozitivizmi Amerikan pragmatizmiyle desteklenmiştir. Topçu'ya göre, tarihin olayları arasında sebep-sonuç ilişkisinin bulunduğu, geçmişin geleceği belirlediği unutulduğu için, ümmetten millete geçişi sağlaması düşünülen bu dönem milliyetçiliği geçmişle olan bağları koparmaya yönelik olmuştur. Oysa bizde milliyetçiliğin Cumhuriyet dönemi ile başladığına inananlara Topçu'nun sorusu

⁴ Nurettin Topçu, Kültür ve Medeniyet, Hareket Yayınları, İstanbul, 1970, s. 68

⁵ Nurettin Topçu, Yarınki Türkiye, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997, s.135

⁶ A.g.e., s.136

⁷ Nurettin Topçu, Ahlâk Nizamı, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997, s.156

şudur: “Öyleyse Hüdavendigârlar, Gazi Osmanlar nedir? Bizans bir takım avare kılıçlara mı teslim olmuştu? Topkapı Sarayı’nda görülen bir tarih ve bir milletin siması değil midir?”⁸ Topçu, bizde milliyetçiliği Cumhuriyet dönemiyle başlatanları tarihimizi bilmemekle suçlar ve milliyetçiliğin Anadolu’daki devletimizin ideali olduğuna inanır.

İslâmcıları da, millet bedenini inkâr edenler olarak gören Topçu’ya göre, çölde yaşayan Arap’ın İslâm’ı Anadolu köylüsünün ruhunda bambaşka bir mahiyet kazanmıştır. Ancak milliyetçilik ile İslâm’ı da birbirinden ayırmayan Topçu, İslâm’ı, millet olmamızın en önemli kaynağı olarak görür. Çünkü milletimizin maddî yönünü Oğuzlar, ruhunu da İslâm dini oluşturur. Bundan dolayı Türk’ü İslâm’dan ayırmak, onu ruhsuz bırakmak anlamına gelir.

ANADOLU MİLLİYETÇİLİĞİ VE SOSYALİZMİ

Mevcut fikir akımları karşısında olumsuz bir tavır takınan Topçu, millet ve milliyetçilik konusunda nasıl bir anlayışa sahiptir?

Topçu’ya göre millet bir realite, milliyetçilik bir idealdir. O, millet konusunu, Bergson’un zaman ile ilgili düşüncelerini esas alarak değerlendirir ve milleti, “kökleri mazide, gövdesi halde bulunan, dalları ve yaprakları istikbale uzanan, geçmişte, halde ve gelecekte hatıraları, temayülleri ve tasavvurlarıyla birleşmiş bir varlık” olarak tanımlar.⁹ Milleti yaşatan hayatî kuvvetler geçmiştir ama bu kuvvetler hali suladıktan sonra kaybolmazlar ve geleceği de yaratırlar. Bizi yaşatan hayatî kuvvetler ise kaynağını dinden almakta ve Anadolu toprağında Oğuz Türklerinin ruhunu yoğurmaktadır. Öyleyse bizim milletimizin başlangıç tarihi olan 1071, milliyetçiliğin de başlangıç tarihidir. Bunun bilimsel adı da “Anadolu Türkleri Tarihi”dir.¹⁰ Nurettin Topçu, Anadolu milliyetçiliğinin dayandığı esasları da şu şekilde sıralamaktadır.

- 1- Millet dini, onun ahlâkını, örflerini ve kalbini yoğurmuş, Türk-İslâm medeniyetine yön ve kaynak olmuş İslâm dinidir.
- 2- Büyük vatan Anadolu toprağıdır.

⁸ Nurettin Topçu, Büyük Fetih, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, s.16–17

⁹ Topçu, Ahlâk Nizamı, s.150

¹⁰ Topçu, Yarınki Türkiye, s.141

- 3- Soyumuz, Oğuz çocuklarının, Anadolu'nun dokuz yüz yıllık tarihi içinde bu topraklarda kaynaşmalarla eriyip aslını kaybetmeyen Türk soyudur.
- 4- Dilimiz bu ülkede yüzyıllar boyunca devam edegelen tarihî olgunlaşma içinde varlık kazanan müşahhas ve zengin Türk dilidir. Ferdî isteklerin icadı olan mücerret ve hayatsız dil, millî dil olamaz.
- 5- Devlet, büyük çoğunluğu köylü olan kütlenin iradesini yaşatan merkeziyetçi, otoriteli ve mesuliyetli devlettir.
- 6- İktisadî sistemimiz, halkın bütün içtimaî ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlâkıyla seferber eden asrın geçer deyimiyle ruhçu sosyalist sistemdir.¹¹

Bu esaslara dayalı bir Anadolu milliyetçiliğine bağlı merkeziyetçi, otoriteli ve mesul bir devlet, “millet iradesinin gözüktüğü yer”dir.¹²Devletin vatan, millet ve hâkimiyet olmak üzere üç esaslı vasfı vardır. Hâkimiyet iradesinin olduğu yerde devlet ortaya çıkar. Bu hâkimiyet ya da otorite, “dışta başka devletlere bağlanmadan yaşamak, yani müstakil olmak, memleket içinde de emniyet ve asayiş korumak demektir.”¹³ Otorite, hem iyiye hem de kötüye kullanılabilir. İradesini ve otoritesini fertlerin ve zümrelerin çıkarları uğrunda kullanan devlet yıkılması gereken; Allah’a ulaştırıcı yoldan giderek iradesini ve otoritesini yaşatan devlet yaşaması gereken devlettir. Devletin iradesi otoritesi demektir ve iradesi zayıflayan devletin otoritesi de zayıflamış olur. Otoritenin zayıflaması ise toplum düzeninin bozulması ve sorumluluğun ortadan kalkması anlamına gelir. Otorite, sorumlulukla yaşatılır ve sorumluluğun olduğu yerde de devlet var demektir. Fertçilik ve liberalizm gibi anlayışlar, hürriyetçilik kisvesine bürünerek toplumda anarşiyi doğururlar. Bu ise, otoritenin aleyhinedir.

Topçu'nun teklif ettiği devlet, aynı zamanda merkeziyetçidir. Sosyalist bir iktisat sistemine sahip olacak olan devlet, toprak davasını toprak reformuyla çözmüş, iş ve ferdî mülkiyet meselesini adaletli bir şekilde halletmiş, dine dayalı bir ahlâk nizamını gaye edinen bir devlet olacaktır.

¹¹ A.g.e., s.151 ve Yarınki Türkiye, s.283-284

¹² Nurettin Topçu, İradenin Davası/Devlet ve Demokrasi, “İradenin Davası”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s.46

¹³ A.g.e., s.46-47

Anadolu'nun içinde bulunduğu iktisadî sorunlardan, şuursuzca bir batılılaşmadan, Tanzimat'tan beri gelen ve aydınların bizi tahrip edecek batılı fikirleri yurda ithal etmelerinden, yanlış milliyetçilik anlayışlarından, dinin yanlış anlaşılması ve anlatılmasından, yabancı hayranlığından ve pragmatizmin benimsenmesinden ötürü bizde komünizm kendisine bir zemin bulabilmektedir. Materyalist, ihtilalci, anarşist bir komünist tehlikeden bizi koruyacak olan ruhçu, devletçi, muhafazakâr, otorite sahibi bir sosyalizmdir. Zaten Topçu'ya göre "milliyetçiliğin içtimaî hayatta ferdi yaşayışa karşı koyan bir doktrine bağlanması lâzımdır. Şüphe yok ki, kendi menfaatlerinden önce milletin menfaatlerini düşünen, kendi evinden önce köyünü ve şehrini yükseltip güzelleştiren, cemiyeti ve milleti için yaşadığına inanan, nefisini cemaata adanmış olan insan "milliyetçiyim" diyebilir."¹⁴ Topçu, böyle bir milliyetçiliğin Müslüman Anadolu Sosyalizmini savunması gerektiğini düşünür. Müslüman Anadolu Sosyalizmi de, "İslâm'ın ruh ve ahlâkına sahip olacak Anadolu'nun insanını ve bütün hayat kuvvetlerini, ferdî menfaatlerle ihtirasların sınırları dışına çıkarıp bir ilahî bölgede, tam iktidarı ile sağlam iradenin disiplini altına, millet selameti yolunda toplulukla seferber etmek" demektir.¹⁵ Komünizm bir kin davası olduğu halde, bir hak davası ve İslâm'ın ta kendisi olan bu sosyalizm¹⁶, Türk'ün ruhunu yabancı ideolojilerden korumak, Anadolu insanını her türlü istismardan kurtarmak; otuz milyonluk milletin emeğinin, kırk bin Yahudi'nin midesine esaretten kurtarmak, bin yıllık Müslüman-Türk kültürünün, batılı uşakların okullarının eşiğinde kurban edilmekten kurtulmak; millet üniversitelerini kurmak; sefaletle, işsizlikle, haksızlıkla mücadele etmek ve kaybolan otoriteyi yeniden tesis etmek için gereklidir.

Nurettin Topçu'nun savunduğu ruhçu, devletçi, otoriter, muhafazakâr İslâm sosyalizmi bir çeşit faşizmdir. Gelenekçi ve muhafazakâr olan Topçu'nun savunduğu bu sosyalizm, toplumun koşullarını kabul eder ve tarihî zorunluluk fikrini benimser. İnkılâpçılık yerine tekâmülcülüğü kabul eden bu anlayışın en mükemmel gerçekleşmesi de Alman Millî Sosyalizmidir. Topçu'yu faşist bir anlayışa bağlanmaya götüren düşünce, faşist devletin, milletin bütün unsurlarının birleştirici,

¹⁴ Topçu, Ahlâk Nizamı, s.158

¹⁵ A.g.e., s. 174

¹⁶ A.g.e., s.174

toplumsal çalışmaların hepsini eline alıcı ve toplum üzerinde en kuvvetli otoriteyi kullanıcı oluşudur. Topçu'yu Alman faşizminden ayıran yön ise kendisine ırkı değil, dini çıkış noktası olarak almış olmasıdır.

Topçu, iktisadî görüşlerini dayandırdığı sosyalist anlayışını, ülkemizin içinde bulunduğu 1950 ve 1960'lı yıllardaki koşulları göz önünde bulundurarak ortaya koymuştur. Nitekim o yıllarda Anadolu insanı için en önemli unsur topraktır ve sanayileşme de titizlikle değerlendirilmesi gereken bir sorundur. O, Anadolu insanını toprağa bağlamak ve fabrikaya muhtaç etmemek düşüncesindedir. Hatta Anadolu insanı hem toprağın hem de fabrikanın sahibi olmak suretiyle onun kutsal emeği sömürülmeyecektir. Nurettin Topçu, sosyalizmine bölüşmecî sosyalizm, ruhçu sosyalizm, kooperatifçiliğe dayanan devlet sosyalizmi gibi adlar da vermektedir.

Topçu'nun düşünce dünyası içerisinde, milliyetçiliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyalizmi insana değer veren, ahlâkî güçlendirmeyi ve toplumsal kurumlarda değişiklik yapmayı amaçlayan bir sosyalizmdir. O, böyle bir sosyalist iktisadî anlayışa dini argümanlar da bulmaktadır. Ona göre, "İslâm'ın istediği her mahallesinde bir milyonerin türediği zenginlerin cemiyeti değildir." Çünkü İslâm'ın emri, "zenginlerin malında fakirlerin hakkı vardır" ve "Ey müminler. Ancak nafakanız size helâldir" biçimindeki emirlerdir.¹⁷ Aynı zamanda bütün müminler kardeşir ama emeğin sömürüldüğü yerde kardeşlikten bahsedilemez.

Onun Anadolu milliyetçiliğine bağlı sosyalizmi gelenekçi ve muhafazakârdır. Toplumsal şartlara bağlı, tarihî zorunluluğu kabul eden bu anlayış aynı zamanda tekâmülcüdür de. Muhafazakârlık, anarşist ruhlara karşı mukavemeti, tekâmülcülük de gelişme ve ilerlemeye açık olan yönü belirtir.

Onun Anadolu milliyetçiliği ve İslâm'ın kendisi olarak gördüğü sosyalizmi daha çok İslâmcılığa yakın olarak değerlendirilebilir. Ancak bu İslâmcılık, 1071'den bu yana olan Türk tarihiyle de desteklenmiştir. Onun İslâm Sosyalizmi, ekonomik endişelerden ziyade ahlâkî endişelere bağlanmakta ve ekonomik sorunların kaynağında ahlâkî sorunları görmektedir. Bundan dolayı da, ekonomiyi belirleyici bir unsur olarak gören komünizmin çok uzağında bulunmaktadır.

¹⁷ A.g.e., s.26

DEMOKRASİ KARŞISINDAKİ TUTUMU

Sorumluluk, otorite ve ahlâkî bakımlardan ele alındığında, demokrasiye eleştirilerde bulunan Nurettin Topçu, devlette başın ayakları idare etmesi gerektiğini ama demokrasilerde başın yerine ayakların geçtiğini düşünür. Çünkü demokrasilerde niteliğin yerini nicelik almıştır. Seçenlerin niteliği, kamuoyunun dikkate alınması, hürriyetlerin kötüye kullanımının doğurduğu anarşizm, basın-siyaset ilişkisinin doğurduğu ahlâksızlık, sermayenin siyasetle ilişkisinden ötürü ortaya çıkan sömürü ve bütün bunlara bağlı olarak ahlâkî düşüşe yol açıp zorbalığa imkân tanınması, bütün insanların eşit görülmesinden ötürü hürmet duygusunun zayıflaması ve ahlâk iflasına gidilmesi, ferdî irade ve ideallerin önemsenmemesi gibi hususlardan ötürü Topçu, demokrasiyi savunmaz. Zaten Ona göre demokrasi, milliyetçiliğin idare tarzı olamaz. Çünkü “milliyetçilik, halkı teşkil eden fertlerin her birinin istediğini yapmak değildir; belki halka hizmet rejimidir.”¹⁸

Demokrasi, âlimlerin ve faziletli insanların toplumunda bu olumsuzlukların pek çoğundan kurtulmuştur. Ama iyi yetişmiş fazilet sahibi insanlardan yoksun bir toplumda demokrasinin sonuçları da hep kötüdür. Bu açıdan devlet, iyi yetişmiş, nitelikli ve izzet’i nefis sahibi siyasetçilerin elinde olmalıdır.

RÖNESANS İHTİYACI

Topçu’ya göre toplumumuz, her alanda ahlâkla ilgili bir bunalım yaşamaktadır. Bu bunalımların kaynağında da, O, 10.ve 11.yüzyıllarda Farabi ve İbni Sina ile birlikte başlayan skolastisizmi ve son yüzyılın ve özellikle de son devrin yenilik hareketlerini görür.

Farabi ve İbni Sina’nın, “Aristo’nun felsefesi ile kıyas mantığını tek hakikat kaynağı diye” benimsemeleriyle skolastisizmin başladığını düşünen Topçu, onların Aristo’nun görüşlerine uymayan her fikri önceden yanlış olarak gördüklerini ve

¹⁸ Nurettin Topçu, İradenin Davası/Devlet ve Demokrasi, “Devlet ve Demokrasi”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s.130

Kur'an'ı Aristo'nun fikirlerine uygun düşecek tarzda yorumladıklarını ifade eder.¹⁹ Çünkü Onlara göre Aristo yanılmazdır. Bir filozofun otoritesine ve sistemine bağlılık biçiminde ortaya çıkan bu skolastisizme karşı Gazali'nin tavrı kelâmı ortaya çıkarmış, ancak bu defa da kelâm üstatları içtihat kapısını kapatmışlardır. Aynı skolastik tavır kelâm sahasında da başladığı için felsefe, bilim, sanat ve din sahalarında yaşanan içe kapanmalar ahlâkla ilgili bunalımlara da sebep olmuştur.

Batılaşma hareketleriyle birlikte yaşadığımız değişiklikler maddî sahaya bağlandığı için insan hayatına kıymet verecek bir zihniyeti doğuramamış ve sorumlu insan idealini ortadan kaldırdığı için fedakârlık duygusunu da geliştirememiştir.²⁰ Ayrıca, Anadolu romantizminin doğmamış olması, demokrasinin hürriyetlerimize tecavüz sistemi haline gelmesi, olumsuzluklar karşısında üniversitenin sessiz kalması ahlâkî buhranlarımızı daha da derinleştirmiştir. Bu ahlâk bunalımından kurtulmak, eğitim ve Rönesans hareketiyle mümkündür.

Topçu'ya göre her Rönesans hareketinde “aklın saltanatı, hür düşünce ve aşka teslim oluş” vardır.²¹ Aklın yükseliş devirleri, insanlığın hidayet ve Rönesans devirleriyken; aklın düşüş devirleriyse “ilmin de, idealin de, ahlâkın da uçurumlara yuvarlandığı karanlık devirlerdir.”²² Hür düşünce, Rönesans hareketinin hayat verici nefesidir. Topçu'nun, Descartes'in otoritelerden ve Bacon'ın idollerden sıyrılma isteğinin ifadesi olarak gördüğü hür düşünüş bizi hem dış otoritelerden hem de içimizden gelen ihtiraslardan kurtaracaktır. Aşka teslim oluş ise “ferdiyetçilik, lirizm ve tabiat sevgisidir. Bunlar romantizmin vasıflarıdır.”²³ Bütün bunlar, bir Rönesans hareketinin felsefe, bilim ve sanata dayanması gerektiğini göstermektedir. Acaba Topçu felsefe, bilim ve sanattaki Rönesans'tan ne anlamaktadır?

Bir kültür unsuru ve dolayısıyla millî olması gerektiği düşünülen “felsefe, insanın kâinatı görüşüdür”²⁴ Topçu'ya göre aklın kullanılmasını öğreten biricik klavuz olan felsefe, bizde, Fatih devrinde Hocazade ile Molla Zeyrek arasındaki

¹⁹ Nurettin Topçu, İslâm' ve İnsan/ Mevlana ve Tasavvuf, “İslâm' ve İnsan”, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s.49–50

²⁰ Topçu, Ahlâk Nizamı, s.13–14

²¹ Topçu, Yarınki Türkiye, s.83

²² A.g.e., s.83

²³ A.g.e., s.90

²⁴ Topçu, Kültür ve Medeniyet, s. 11

tartışmayla bitmiştir. Hikmetsiz yaşamak mümkün olamayacağına göre, felsefesiz bir toplumun yaşaması da mümkün değildir.

Topçu'ya göre bir felsefemiz olmasının sağlayacağı faydalar şunlardır:

- 1- Felsefe, bize aklın kullanılmasını öğretir.
- 2- Ahlâkımızın sanatkârı felsefe olacaktır.
- 3- Felsefe, siyasî nizamın da yapıcısıdır.
- 4- İnsanımızın içinde bulunduğu karamsarlıktan ve uyuşukluktan kurtaracak olan felsefedir.
- 5- Felsefe, dinî inançların da rafine hale gelmesini sağlar.
- 6- Felsefe, hürriyetimizin de hayat kaynağıdır.
- 7- Felsefe, hayatımızın yönünü tayin eder.²⁵

Rönesans'ımızın kaynaklarından birisi olan felsefe, dünyamızı idare eden tekâmül prensibine, aklın mükemmel işleyişini düzenleyen metotlu düşünme prensibine, Anadolu sosyalizmine, ahlâkımızın temelini teşkil eden İslâm ruhçuluğu ve şahsiyetçiliğine bağlı olmalıdır.

Rönesans'ımızın dayanacağı temellerden bir diğeri de ilimdir. "İlim, hiçbir menfaat gözetmeyen ve hiçbir tatmin ile nihayetlenmeyen zekâyı sonsuzluğa doğru götüren tanıma aşkıdır"²⁶ Topçu'ya göre ilim, bir zihniyet işidir ve bu zihniyetin de bir takım karakterleri vardır:

- 1- İlmî zihniyetin en önemli ve başta gelen karakteri, onun hakikat aşkı oluşudur. Bu hakikat aşkı, bizi hakikati araştırmaktan alıkoyacak olan engellere karşı isyan etmeyi gerektirir.
- 2- İlim, realiteye bağlıdır ve metot olarak tecrübeyi kullanır.
- 3- İlim, determinizmi kabul eder.
- 4- İlim, tekâmül fikrine inanır.

²⁵ Topçu, Yarınki Türkiye, s.52-62

²⁶ Topçu, Kültür ve Medeniyet, s.24

Felsefe ve ilim zihnimizi her türlü esaretten kurtardıktan sonra Rönesans'ın bir başka kaynağını da sanatta aramak gerekiyor. Çünkü İtalya'daki Rönesans hareketlerinde ferdiyetçilik, lirizm ve tabiat sevgisi biçiminde ortaya çıkan romantizmin vasıfları romantik sanatçılarda görüldü.

Edebî sanatlarla musikinin, resim, heykel ve mimarlığın Rönesans'ını sanatın bahçesinde arayan Topçu, klâsik edebiyatımızı divan edebiyatı ve onu da millî edebiyat olarak kabul eden görüşlere katılmaz. Sadece klâsik edebiyat ve klâsik musiki bir milletin bütün sanatını temsil edemez. Hem edebiyat hem de musiki sahasında “pek zengin ve kuvvetli olan halkiyatımızdan (folklor) hareket ederek Divan edebiyatının çerçevesi dışında kalan Fuzuli'den Akif'e kadar, Yunuslardan ve Mevlana'lardan da hayat alarak” romantizmimizi yaratmalıyız.²⁷ Divan şairleri (Fuzuli'yi istisna tutar), Hamid, Fikret, Halid Ziya ve diğer Servet-i Fünuncular kendi gerçeğimize yola çıkmadıkları için bir romantizm yaratamadılar. Hâlbuki “Hamid Afrika ile Asya'da mevzularını aramayıp da Malazgirt'te, Antakya muhasarasında, Ankara meydan muharebesinde veya Niğbolu'da arasaydı, eserleri millî olurdu, hem de ebedî olurdu.”²⁸ Topçu'ya göre edebî Rönesans'ımızın kapısını açacak olan şey, “Kur'an'dan alacağımız metafizik ve idealist ilhamla Anadolu folklorunun bahçelerinden toplayacağımız realite demetleri”ni birleştirmektir.²⁹

Edebiyatta, asırlarca canlı olan ve Yunus'ta nasılsa Ömer Seyfettin'de de öylece gözükken dil kullanılmalıdır. Musikide ise, ruhumuzun seslerini kullanacak bir melodiye ihtiyaç vardır. “Acaba Türk nasıl sevinir? İşte bu sevincin sesli ifadesi millî musiki olacaktır.”³⁰

Mimaride, tarihî şehirlerimizdeki mimarî örnekleri, ruhsuz barbar stillerinin yerini almalı, resim sanatında da tarihî şahsiyetler ve olaylar ressamın konusunu teşkil etmelidir.

Felsefe, ilim ve sanat alanında Rönesans'ı hazırlayacak olan ferdî dehalardır. Belki de en önemlisi, bu ferdî dehaları yetiştirecek olan okuldur. Bu okul ezberci

²⁷ Topçu, Yarınki Türkiye, s.101–102

²⁸ A.g.e., s.102

²⁹ A.g.e., s.102

³⁰ A.g.e., s.103

değil, düşünen kafaları yetiştiren bir okul olmalıdır. Skolastik zihniyeti ortadan kaldırmayan, hür düşünceye imkân vermeyen bir okuldan sözkonusu edilen bir Rönesans'ı beklemek bir hayaldir.

AHLÂK FİLOZOFU OLARAK NURETTİN TOPÇU

Nurettin Topçu bir ahlâk filozofudur. Hatta buraya kadar üzerinde durduğumuz görüşlerin belli tarzda şekillenmesinde de temel kaygı, ahlâktır denilebilir. Ahlâk sahasında Onun amacı, ahlâk problemini evrensel ölçüler içerisinde halletmektedir. Çünkü evrensel ölçüye uymayan her ahlâk görüşü eksiktir.

Nurettin Topçu, ahlâk meselesini hareket felsefesinin metodunu kullanarak ve en sonunda da onu din meselesiyle birleştirmek suretiyle çözmeye çalışır. Ahlâkla ilgili çözümlerinin sonunda ulaştığı ahlâk görüşüne İsyan Ahlâkı adını verir. Bu noktada, onun görüşlerine hâkim olan hareket kavramı yerini isyan kavramına bırakır. Çünkü hakikî anlamda hareket, bir isyan hareketi olmak durumundadır.

İsyan, genel anlamıyla bir hayır'dır. Bu hayır, bir şeye hayır olduğu için, başka bir şeye de evet anlamı gelir. Eğer söz konusu hayır, mutlak anlamda değilse, bir başka değeri evetliyor demektir. Acaba Nurettin Topçu'nun içinde hayır'ı barındıran isyanı nelere yöneliktir, itaat yada evet ise acaba nerede ortaya çıkacaktır? Ahlâk probleminin ortaya konuluşundan bir çözüme kavuşturuluncaya kadar ki her aşamada ya da evet denilecek bir aşamaya gelinceye kadar ki süreçte nelere hayır denildiği görülecektir. Hatta fert, isyan etmek isteyen bir varlık olarak kendini ortaya koymakta ve "isyan, bizi hayat kanunlarının tazyikinden kurtararak ulûhiyete teslim eden hamle" olarak tanımlanmaktadır.³¹ Böyle bir isyan, Albert Camus'nün felsefî intihar adanı verdiği ve bu dünyanın insan bilinciyle ilişkisinin kopmasıyla ortaya çıkan saçmadan kaçışını ifade ettiği bir tavidir. Oysa Topçu, ahlâk meselesini, Camus'nün felsefî intihar dediği bir iman hareketiyle çözmeyi deneyecektir.

Nurettin Topçu'ya göre hareket kavramı çerçevesinde ahlâk problemi nasıl ortaya konulmaktadır? Hareket felsefesine göre, insana bir cevher aranmak gerekirse,

³¹ A.g.e., s.42

bu hareket olmalıdır ve “iradenin eseri olan her hareket mükemmele, daha mükemmele bir özlemdir.”³²

Burada sözü edilen hareket, Blondel’in ifadesiyle, “kendi temelinde, ruhî bir davranmadan ileri gelen ve ruhî bir amaca yönelen ruhî bir realite”³³ olduğu için kaba bir güç ya da içgüdü davranışından ayrılmaktadır. Hareketteki daha mükemmele duyulan özlem, iradenin kendi dışına çıkması ve evrensel nizama, sonsuzluğa doğru yol almasını sağlar. Bundan dolayıdır ki, “isteyerek yapılan her harekette ahlâkîliğin damgası vardır. Doğrusu, ahlâklılık, isteyerek yapılan hareketle başlar”³⁴ Sonsuzluğa yönelmeyen harekette eksik kaldığı için, “evrensel nizamın dışında gerçek ahlâklılık yoktur.”³⁵ Çünkü bu nizamın dışında gerçekleşen hareketler aynı ölçüde iyiliğe ya da kötülüğe yol açabilirler.

Evrensel nizama giden hareketler, gerek kendi içimizden gerekse kendi dışımızdan bazı engellerle durdurulmaya çalışılır ve bu engeller insanı esaret altında tutabilirler. “O halde, ahlâkî hareket evrensel iradeye yeniden kavuşmak üzere bir çeşit değişim (conversion) ile bu esareti aşmaktan ibaret olmaktadır.”³⁶ İlim, sanat ve ahlâk, kendi sahaları içerisinde, bu esaret şekillerini aşmaya, onlara isyan etmeye yönelik hareketlerin iradelerini oluştururlar. Nitekim hakikat aşkıyla nebatî tabiatımıza isyanı, sanatla hayvanî tabiatımıza isyanı, ahlâk ile de, “nefsi için sevmekle öğünen insanî tabiatımızın üstüne bizi yükselterek Allah’la birlikte yapılan isyanı” yaşarız.³⁷

Bu şekilde ortaya konulan ve çözümünü tabiat-üstü bir alanda bulan ahlâk meselesi rasyonalist, amprist ve sosyal dayanışmacı ahlâk doktrinleri tarafından çözülemez. Çünkü rasyonalistler bilginin alanı ile ahlâkın alanını aynı görürler, oysa Topçu’ya göre “ahlâkın alanı bilgi alanının üstündedir.”³⁸ Ampristler ise olgu hakikatleri ile ahlâkî hakikatleri karıştırmaktadırlar, oysa “ahlâkî hakikatler olgu

³² Nurettin Topçu, İsyân Ahlâkı, çev., Mustafa Kök, Musa Doğan, Dergâh Yayınları, İstanbul., 1995, s.25

³³ Maurice Blondel, L’Action, Tome: II, Paris, 1937, s.188

³⁴ Topçu, İsyân Ahlâkı, s.26

³⁵ Topçu, a.g.e., s.26

³⁶ A.g.e., s.27

³⁷ Topçu, Yarınki Türkiye, s.42–43

³⁸ A.g.e., s.27

hakikatleri değil, değer hakikatleridirler.”³⁹ Sosyal dayanışmacı ahlâk doktrinleri ise, Durkheim’in conformist ahlâkını savunmaktadırlar. Conformist ahlâk ise isyan hareketi olarak düşünülen ahlâkî anlayışla bağdaşmamaktadır. Hatta Nurettin Topçu’nun İsyân Ahlâkı, conformist bir ahlâka karşı geliştirilmiş bir ahlâk anlayışı olarak düşünülebilir. Conformist ahlâk, gözlerini kapayıp vazifesini yapan insanın ahlâkıdır. Bu ahlâk, ferdî iradeleri toplumun kölesi haline getiren, bundan dolayı da ferdi ve onun yaratıcılıklarını öldüren bir ahlâktır. Toplumun bir şahsiyeti olmadığı gibi, yaratıcılık yerine taklidi benimseyip uysallığı esas aldığı için conformist ahlâk, bir ahlâk zaafı olarak düşünülmektedir. Oysa fert, isyan etmek istemektedir. Çünkü kendini bulan fert, şahsiyet sahibidir, yaratıcıdır, hakikatler peşinde koşan bir idealisttir. Bundan dolayı Topçu’nun ahlâk anlayışının merkezine sorumluluk kavramı konulmuştur. Topçu tarafından hareketin bizzat sebebi olarak düşünülen sorumluluk, “beni harekete sürükleyen, bende doğan zorlayıcı emirdir.”⁴⁰ Bu zorlayıcı emir düşünme faaliyetini doğurur ve insan düşündükçe yapacağı hareket karşısında kendini çok daha sorumlu hissetmeye başlar. Sorumluluğa bağlı olarak gelişen hareket esnasında hürriyetimiz ortaya çıkar. Hürriyet, “içten veya dıştan iradeye yabancı hiçbir kuvvet tarafından zorlanmaksızın bizzat kendi seçimi ile kendi kendisini belli bir harekete zorlamak hususunda iradenin sahip olduğu kudrettir.”⁴¹

İradeyi dıştan zorlayan kuvvetler cemiyetten gelirler. Bizi içten zorlayan kuvvetler ise alışkanlıklar ve ihtiraslardır. Hür hareket, bütün bunlara isyan etmek suretiyle iradeyi esaretten kurtaran kuvvettir. Bu kuvvet, bir hareketi yapmak olduğu gibi bir hareketi engellemek, yapmamak biçiminde de tezahür edebilir. İrade, insanı esaret altına alıcı kuvvetlere karşı kendini koruyup, ahlâkî ilkelere göre hareket edince, hürriyet, ahlâkîlik vasfını kazanır.

Öyle anlaşılmaktadır ki, Topçu’ya göre hürriyet bir ahlâk problemidir ve ahlâk probleminin kendisi gibi hürriyet problemi de hareketle birlikte kendini ortaya koyucudur. Hürriyet, hareketle birlikte ortaya çıktığına göre, “hür olmak bir hareketten sonra yeniden doğmaktır; bir yolun sonunda yeni bir yola girmektir.

³⁹ A.g.e., s.29

⁴⁰ Topçu, Yarınki Türkiye, s.42–43

⁴¹ Topçu, Devlet ve Demokrasi, s.144

Eşyayı değiştirmek ve kendi eliyle kendini değiştirmektir.”⁴² Hür hareketin böyle bir değişme ve değiştirmeyi yapabilmesi demek, “bir çeşit kendinin dışına çıkmak, bizzat kendisine karşı gelmek demektir.”⁴³ Bu ise, insanın kendisinden başka bir şey haline gelebilmek için kendisine isyan etmesi anlamına gelir. Bu isyan, insanın kendisine karşı gelmesinden başlayarak basamak basamak ilâhî varlığa itaate kadar yükselir. Çünkü hareket, Blondel’in ifadesiyle “sonsuzun bir daveti ve yansımasıdır. O, sonsuzdan gelir, oraya döner.”⁴⁴ Bu anlamda olmak üzere, Topçu’ya göre de harekette insana aşkın bir yön vardır. Yani aşkınlık harekette içkindir. İşte iradeyi kendi içinden kaynaklanan esir edici kuvvetlere karşı isyan ettiren ve iradeyi daha yüksek amaçlara bağlayan bu aşkınlık olmaktadır. İrade, kendi içinde bulunduğu şartlara boyun eğmeyip, kendi dışına çıktığında toplumu istemektedir. Toplumu istemek, dayanışma ve hâkimiyeti yani devleti istemektedir. Ferdin bu hareketi, Albert Camus’nün Veba adlı romanda kötülükle mücadele etmek için kendini topluma feda etmesine benzer. Ancak toplumsal dayanışma ve devlet Topçu’ya göre, sonsuzluğa yönelmiş iradenin ayakbağlarıdır. Camus’de ise sonsuzluk yoktur, ötesi kapalı bir kapıdır. Bundan dolayı Camus’nün hareketinin önü kapalıyken, Topçu’nun hareketinin önü sonsuzluğa açıktır.

İnsanın kendi iştahalarını reddedip, başka insanların sefaletlerine uzanan ızdırabı, onun toplumu isteyişi, insandaki merhamet ve otoriyeti de doğurucu olduğu için başkalarının da sorumluluğunu yüklenmek, kendisiyle birlikte başka kurtarılacak ruhlar da aramak demektir. Bu hareket, belki de sonsuzluğa kapıyı açacak olan ilk harekettir. Ancak fert toplumda ve toplumdaki otoriteyle istediğini bulmuş mudur? Toplum, taklidin eseridir. Burada taklit edilen şey, inançlardır. Fert, bu durumda, inançların taklidinin eseri olan toplumun esiri olmayacak mıdır? Bu, ferdin inanç ve içsel hayatının bir inkârı değil midir? Zaten, her şeyin kaynağına toplumu koyup, onu yücelten sosyolojizm böyle bir inkârın eseri değil midir? Öyleyse fert, toplumun baskısından kurtulup, kendine dönmek suretiyle kendini tanımak durumundadır.

İnsanın kendisini tanınması, kendi hareketlerinin zengin dünyasına girmekle mümkündür. Hareketlerimiz bir iradenin eseridir. İradenin bizdeki en açık şahidi de,

⁴² Topçu, İsyân Ahlâkı, s.28

⁴³ A.g.e.,s.64

⁴⁴ Blondel, A.g.e., s.300

ızdıraptır. Yaptıklarımıla istediklerim arasındaki nispetsizlik bunu gösteriyor. Çünkü irade, bizde ve dışımızda bulunan organik ve toplumsal düzeni bozuyor. Bu irade, organik ve toplumsal düzene isyan şeklinde kendini gösterip, sonsuzluğa doğru yol alıyor. Sonsuzluğa uzanan irade, insanın kendi varlığının ve diğer varlıkların feda edilmesi gerektiğini anlıyor. Öyleyse, hareketin tahliliyle ortaya konulan ahlâk problemi, evrensel nizamda çözülmeyi gerektirdiği için dinin alanına girmemize imkân tanıyan imanın araştırılmasını şart koşuyor. Çünkü fani olan her şeyden kaçış olan ve bize sonsuzluğu sevdiren aşk, bizi âlemin hem başlangıcı hem de gayesine götürüyor.

Topçu'ya göre iman, "bir inancın ruhumuzda sürekli bulunması ve hayatımıza hükmetmesidir."⁴⁵ Başka bir ifadeyle "iman, her şeyden önce insandaki bir inancın devamı ve uzantısıdır."⁴⁶ Aklın eşya üzerindeki hareketi demek olan inanç, özümşenip sürekli hale gelir ve hayata hâkim olursa iman adını alır. Ve iman mistikliğe yönelir ama böyle bir imanın fideizmle ilgisi yoktur. İmancılıkta akıl ile iman birbirine zıttır ve akıl imana feda edilmek suretiyle iman bir esrarı gerektirir. Aksine der, Topçu "bizim iman hakkındaki mistik anlayışımız hiçbir esrarı gerektirmez; o, kesinlikle bir ihtiyaç olarak değil, fakat insanın bütün varlığı ile, ruhu ve bedeni ile zekası ve hareketi ile ulaştığı bir sonuç olarak ortaya çıkar."⁴⁷ Çünkü Topçu'ya göre inançta akıldışı hiçbir şey yoktur; "O, aklın en yüksek hareketidir."⁴⁸ Bu hareketin mistiklik kazanması da imandır. Bu imana giden insan somut bir psikolojiden ve kendini tanıyan hareketten yola çıktığı için bu imanda karanlık kalan hiçbir yön yoktur. Bu mistik iman tek olana yönelirse dinî, çokluğa yönelirse estetik iman adını alır.

Estetik imandan sanat doğar. Ancak sanatta, hayata bağlanan ve hayattan kaçanlar olmak üzere iki tip sanatçı vardır. Hayattan kaçanlar ya sanatına ya da sonsuzluğa sığınır. Öyleyse sanatta, sonsuza atılma özlemi vardır. Bu, sanatın dine taşıyıcı bir vasıta olduğunun da ifadesidir. Ne var ki gayesine sanatta ulaştığını zannetmek bir aldanişa teslim olmaktır. "Sanat, sonlu alanda ebediyen tatmin

⁴⁵ Mustafa Kök, Nurettin Topçu'da Din Felsefesi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1995, s.49

⁴⁶ Topçu, İsyân Ahlâkı, s.139

⁴⁷ A.g.e., s 141

⁴⁸ A.g.e., s.141

bulamayacak olan hareket iradesinin, sonsuzluk hülyasında tatmin aramak için hayal gücüne dönüşmesidir... Sanat, diyoruz yine, tabiat-üstünün tabî âlemde araştırılması, bir olanın çokluk âleminde aranması, genellikle sonuçsuz, iradeyi kendi kendisiyle çeliştiren, hatalı bir arayıştır.”⁴⁹ Ama sanat, dine geçişi sağlayan bir araçtır. Bundan dolayı mistiklik, sanattan vazgeçip dine iştirak etmektir.

Düşünce faaliyetinin taçlandırılması olan dinî iman, bir olana yönelmiştir. Bu imanın kaynağında da mistiklik vardır. Hatta tek Tanrılı bütün dinler mistiklikten kaynaklanmışlardır. İmanda mistiklik esas olduğuna göre “dinin bütünüyle hâkim olduğu ve barındığı âlem, ruhî hayatımızın en derin tabakasıdır.”⁵⁰ Bu iman, Allah’a imandır ve bu da dinin kendisidir. Peki, Allah Nedir? “Allah, insanın kâinata ve kendi üzerine hâkimiyetini kabul ettiği ve içsel bağlarla kendisini bağlı hissettiği kudretin adıdır.”⁵¹ Din, bu kudretin bizim hareketlerimize bir yardımındır. “Çünkü Allah’ın hareketi bizim hareketimizden ayrılmaz.”⁵² Öyleyse tabiat-üstü varlığın hareketi bizim hareketimizde içkindir. Bundan dolayı hareket, bizde bize karşı Allah’ın isyanıdır. Ve hareket, insanla Allah’ın bir sentezi olmaktadır. İşte iman, ilâhî iradenin tasdiki, onun dışında kalan her şeyin inkârıdır. Çünkü isyan, her baş kaldırdığı nizamdan daha üstün bir nizama götürücüdür. İnsanın hareketi ile Allah’ın hareketinin birleştiği ve insanın sonsuzun davetine uyduğu noktada ahlâk meselesi din meselesiyle yani Allah’ta çözümüne kavuşmuş demektir. Böyle bir iman, vahdeti vücutçu bir iman olmak zorundadır.

Birbiriyle çelişikmiş gibi görünen isyan ve iman kavramları Topçu’nun düşüncesinde birbirine hizmet eden kavramlar biçimine dönüşmekte ve isyan iman haline gelmek suretiyle geride kalan her şeye hayır diyebilmeyi gerektirmektedir.

SONUÇ

Hareket felsefesinin metodunu ve kavramlarını tasavvuf ve ahlâk açısından değerlendirmeye çalışan, Anadolu insanının sosyal hayatını anlamak amacıyla bu felsefeden faydalanan Nurettin Topçu, Türk milletinin, bütün kurumlarıyla birlikte nasıl bir devlet ve toplum düzeni kurması gerektiği hususunda Anadolu

⁴⁹ A.g.e., s.141

⁵⁰ Nurettin Topçu, Mevlana ve Tasavvuf, s.192

⁵¹ A.g.e., s.194

⁵² Topçu, İsyân Ahlâkı, s.169

milliyetçiliğini ve sosyalizmini savunmak suretiyle, döneminde farklı bir aydın tablosu çizmiştir.

O, bir romantiktir. Osmanlı İmparatorluğunun sona ermesinden sonra yaşanan sıkıntılar karşısında, Türk aydınının ızdırabının ve ruhî trajedisinin dile geldiği ender fikir adamlarımızdan birisi olan Topçu, Hareket Okulu'nun da kurucusu olmuştur.

Sosyolojizm okulunun conformist, sosyal dayanışmacı ve toplumcu anlayışının yerine Anadolu milliyetçiliğinin doğal bir sonucu olarak düşündüğü sosyalizmi; her türlü düzensizliğin ve karmaşanın kaynağı olabilecek, otorite ve sorumluluğu yok edecek bir anarşizm yerine Allah'ı insanda tanıyan, Allah dışında bütün otoriteler karşısında anarşist, Allah karşısında ise itaati benimseyen bir isyanı; insanı kendi bencilliğine mahkûm eden bireycilik yerine şahsiyetçiliği savunan Topçu, Anadolu Türklüğü ile İslâm'ın bir sentezini yapmaya çalışmıştır. O, Cumhuriyet dönemi milliyetçilik anlayışı karşısında İslâmcı, İslâmcı hareketleri karşısında da milliyetçi bir konuma sahiptir.

Topçu, bütün sorunların kaynağında ahlâk sorununu gördüğü için yazılarının merkezî fikrini ahlâk sorunları oluşturur. Ancak isyan ahlâkı ile devlet ve devletin ideoloji olarak benimsemesini istediği sosyalizm arasında bir çelişki, dikkati çekmektedir. Merkezîyetçi ve otoriter olan devlet, faşist bir devlettir. Faşizmin hiçbir şekli ise savunulamaz. Çünkü insan iradesine karşı saygısı olmayan bir devlet biçimi, isyan ahlâkıyla da bağdaşmadığı için, hareket esnasında ortaya çıkacak olan hürriyeti zedeleyicidir. Ruhçu, otoriter ve merkezîyetçi bir devlet, Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi gibidir. Bu otorite, Tanrı adına, insan elinde kötüye de kullanılabilir.

Nurettin Topçu, Türk toplumu için bir Rönesans ve eğitim seferberliğinin ihtiyacını duyan, bilim, felsefe, sanat alanlarında Rönesans'ı gerçekleştirecek dehaların da yaratıcı düşüncüyü sağlayıcı bir eğitim modelinin yetiştireceği insanlar olacağını düşünen bir yenilikçidir. Çünkü onun gözünde, tekâmül prensibine dayanmayan bir felsefe ve bilimsel hareketin başarılı olması düşünülemez. O, yenilikçi olmakla birlikte, geleneksel değerlere bağlılığı ve milliyetçi düşünceleriyle de muhafazakâr bir aydındır.

Kültürel gümrük duvarlarının bir bir yıkıldığı, ekonomik olarak bütünleşmeye doğru gidildiği, evrensel hukukun her ülke için bir iç hukuk haline geldiği, bilgi çağını yaşayan dünyamızda geline konumdan her bakımdan etkilenen Türkiye için bundan kırk-elli yıl öncesine ait sorunlara çözüm olarak getirilen ekonomik ve siyasî cevapların bugün için geçerliliğini savunmak elbette mümkün değildir. Bundan dolayı Nurettin Topçu'nun fikirlerinde ekonomik ve siyasî söylemlerinden ziyade felsefî bir perspektif açan ahlâkî söylemler ve ahlâk sorunuyla ilgili olarak ele alınan hürriyet, sorumluluk, din-ahlâk ilişkisi gibi görüşler çok daha önemli gibi görünmektedir. Görüşleri, bu kavramlar açısından değerlendirildiğinde, Onu bir ahlâk filozofu olarak görmek mümkündür. Topçu'yu benzerliklerine rağmen varoluşçu olarak görmekten ziyade, insanın kendini aşması gerektiğini düşündüğü için existansiyal bir metot kullanarak, insanı tabiat-üstü bir âleme iştirak ettirmek suretiyle ahlâk sorununu din sorunu ile birleştirip çözmeyi deneyen bir İslâm personalisti olarak değerlendirmek daha uygun gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

Topçu, Nurettin. Milliyetçiliğimizin Esasları, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1978.

_____ Kültür ve Medeniyet, İstanbul, Hareket Yayınları, 1970.

_____ Yarınki Türkiye, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1997.

_____ Ahlâk Nizamı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1997.

_____ Büyük Fetih, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ İradenin Davası/ Devlet ve Demokrasi, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ İslâm ve İnsan/Mevlana ve Tasavvuf, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ Conformisme et Révolte, Paris, 1934, İsyân Ahlâkı Çev., Mustafa Kök-Musa Doğan, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995.

_____ Bergson, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ Var Olmak, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ Türkiye'nin Maarif Davası, İstanbul, Hareket Yayınları, 1970.

_____ Taşralı, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1998.

_____ Reha, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1999.

Kök, Mustafa. Nurettin Topçu'da Din Felsefesi, İstanbul, Dergâh Yayınları, 1995.

